

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

АРХІТЕКТУРНА ФРОНТАЛЬНА КОМПОЗИЦІЯ

Методичні рекомендації
до виконання практичних робіт
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»
галузі знань 19 «Архітектура та будівництво»

Київ 2024

УДК: 72.013/72.017

A87

Укладачі: П.П. Кедровський, канд. арх-ри, доцент;
Н.А. Кантаурова, асистент;
І.П. Кедровська, асистент

Рецензент Г. І. Дорохіна, канд. арх-ри, доцент

Відповідальний за випуск Г.Л. Ковальська, д-р арх-ри,
професор

*Затверджено на засіданні кафедри теорії архітектури,
протокол № 7 від 8 лютого 2024 року.*

В авторській редакції.

Архітектурна фронтальна композиція : методичні рекомендації
A87 до виконання практичних робіт / уклад. : П. П. Кедровський,
Н.А. Кантаурова, І.П. Кедровська. – Київ : КНУБА, 2024. – 29 с.

Містять вимоги до виконання практичних робіт з дисципліни «Архітектурна композиція», а також коротку теоретичну базу, що пояснює основні положення фронтальної архітектурної композиції, методику, зміст і цілі практичних робіт.

Призначено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування» галузі знань 19 «Архітектура та будівництво».

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Композиція (від лат. *Compositio* – поєднання, складання, творення) – дисципліна, яка вивчає закони, принципи і засоби побудови художньої форми, притаманна цим видам мистецтва.

Композиційна творчість – фундаментальна професійна проблема архітектурної педагогіки. Її ціль – це підготовка архітектора як організатора, «композитора» архітектурного середовища.

Мета методичних вказівок – дати можливість студенту-архітектору в процесі курсового архітектурного проектування, паралельно з функціональними та конструктивними, спираючись на композиційні закономірності, розв’язувати естетичні задачі.

Завдання даних методичних вказівок – надати визначення теоретичних положень і основних понять композиційної творчості.

Досвід викладання композиції на архітектурному факультеті Київського національного університету будівництва і архітектури показує, що теоретичні положення цієї дисципліни та їхня практична реалізація недостатньо розроблені. Численні поняття та визначення, покладені в основу їх викладання, трактуються неоднозначно.

Поняття визначаються перш за все характером смакових оцінок та декларацій художників, рецептів педагогічної практики. Пов’язано це, насамперед, з тим, що немає єдиного розуміння сутності композиції, її властивостей та засобів досягнення.

У процесі підготовки архітекторів недооцінюється роль узгодженості системи знань, тобто взаємозв’язку між дисциплінами частково через те, що великі сподівання покладаються на природну обдарованість учнів, ступінь засвоєння та рівень виконання завдань студентами зі спеціальних предметів. Яскравим прикладом такої ситуації є той факт, що теоретичні та практичні питання композиції закінчуються на другому курсі і в подальшому не пов’язуються з архітектурним проектуванням. Результатом цього може стати закінчення молодим спеціалістом навчального закладу без міцних знань з питань композиції, що може негативно позначатися на його подальшій творчій роботі.

У даних методичних рекомендаціях зроблена спроба узгодити понятійний апарат композиційної творчості, конкретизувати термінологічні положення, розкрити взаємозв’язок основних характеристик архітектурної композиції.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Активне засвоєння широкого кола понять, пов’язаних з композицією, потребує, наряду з вивченням основних теоретичних положень, вирішення практичних учбових задач, що сумісно з творчою інтуїцією дасть змогу

студенту навчитися впорядковувати та організовувати елементи композиції в єдине гармонійне ціле. Отже, ціллю практичних занять є:

1. Вивчення основних композиційних властивостей та засобів їх реалізації.
2. Отримання навичок оперування правилами і прийомами застосування композиційних засобів.
3. Вміння аналізувати архітектуру з точки зору композиційної організації елементів.

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Упродовж багатьох років зусилля теоретиків композиційної творчості були спрямовані на пошук й обґрунтування об'єктивно обумовлених понять теорії композиції та інструментарію для їх реалізації. Велика увага приверталась інтеграції формалізованих природних знань для використання в архітектурній творчості.

Композиційна творчість архітектора, на відміну від діяльності художника, у більшості інших видів мистецтва полягає в тому, що створення художньої форми (архітектурної споруди) надає руху значним матеріальним та людським ресурсам. Прорахунки під час зведення архітектурних об'єктів практично невірні, тому під час вирішення архітектурної композиції є надважливими точний розрахунок та обчислення об'єктивних закономірностей художнього формоутворення.

Композиційна творчість надає діяльності архітектора художню специфіку й відрізняє його від інших будівельних спеціальностей. Знання законів композиції – композиційна майстерність – основа професійного архітектора.

Існує безліч визначень сутності поняття «композиція». Узагальнюючи висловлювання про композицію відомих художників, архітекторів та теоретиків мистецтва, а також спираючись на власний досвід, розумітимемо композицію як закономірну організацію художньої форми (в загальному вигляді – музика, живопис, поезія, театр). Архітектурна композиція відрізняється тим, що припускає формалізацію загальних положень описового характеру в конкретні графічні форми.

Говорячи про закономірності, що характерні й об'єктивно властиві всім видам композиції, необхідно враховувати психофізичні особливості їх сприйняття людиною. Естетичне сприйняття в своїй основі є когнітивним процесом. Візуальний процес сприйняття включає в себе охоплення та швидке усвідомлення характерних властивостей композиції відповідно до законів «простоти» (за Арнхеймом). Узагальнення зводяться до кількох основоположних властивостей.

Коли ми слухаємо музику, наш мозок займається алгеброю. Коли ми дивимось на щось, наш мозок займається геометрією. Мозок людини автоматом робить «вимірювання», оцінку естетичного явлення, лише після

цього виникає певне розуміння свого ставлення до предмету. Цю роботу мозок проводить миттєво, тому ми це не помічаємо.

На думку авторитетних вчених в галузі теорії художнього формотворення, існують властивості, які є передумовою для цілісних, гармонійних композиційних вирішень. Це властивості притаманні в першу чергу оточуючому нас Всесвіту – космосу, природі... Спостереження за ним стало поштовхом для створення перших художніх витворів, тож логічно, що властивості природних явищ в тій чи іншій формі перекликаються з властивостями, притаманними мистецтвам. В даному випадку архітектурній творчості. Маючи інтегральний характер взаємозв'язку, властивості виступають в закінчених цілісних композиціях у нерозривній єдності. Однак для повнішого розуміння їх ролі в структуруванні композиції бажано розкласти їх на умовні частини.

В природі панує єдність та цілісність як частини композиції, так і її цілого. Гілка, відокремлена від дерева, схожа на дерево в мініатюрі. Листок дерева стилізовано повторює форму дерева. Ця композиційна властивість, притаманна природним формам, отримала естетичне засвоєння й закріпилась у досвіді мистецтва та архітектури під час соціально-історичної практики.

В композиційній творчості шлях досягнення цілісності лежить в субпідрядності, тобто виявленні головного і другорядних елементів, або визначенні пануючої ідеї, що охоплює всі елементи. Ціле завжди складається з частин. Частини різної величини знаходяться у певному співвідношенні між собою та цілим, – пропорційними (розмір елементів відносно один одного), логічними – підкорення другорядних елементів головному (акценту, домінанті); правилам групування елементів тощо.

Ще однією об'єктивною властивістю композиції є гармонія. Якщо цілісність композиції досягається більш механічним способом, за допомогою певних, залежно від ідеї, засобів, то гармонійність – поняття більш складне. Гармонійність архітектурної композиції досягається не лише за допомогою композиційних засобів, тут необхідно включати інтуїцію, природне чуття, яке притаманне будь-якій творчій людині і яке незмінно росте за допомогою вирішення творчих задач за допомогою існуючих «стандартних» механізмів (інструментарію вже відкритому).

Як для досягнення цілісності, так і для досягнення гармонійності композиції необхідне знання композиційних засобів, які є певними конкретними правилами, що мають свої механізми дії. Тобто, будь-яке композиційне утворення має бути певним чином упорядковане. Тож упорядкованість виступає 3-ю необхідною властивістю архітектурної композиції.

У свою чергу, кожний композиційний засіб має свою низку правил та прийомів (рис. 1). Вивчення та опанування їх студентами відбувається за допомогою виконання низки практичних завдань.

В теорії архітектури існує 3 види композиція – плоска, глибинна та глибинно-просторова. Вивчення композиції починається з найпростішого її виду – плоскої фронтальної композиції. За аналог фронтальної композиції на практичних заняттях береться плоска графічна композиція.

В цілях отримання та розвитку композиційного «відчуття» існує ряд простих вправ, пов'язаних з роботою над плоскими абстрактними композиціями, основними засобами яких є лінія, тон та їх комбінація, що мають певне графічне вираження (характер), а також обмежену кількість елементів (7+–2 елементи) (рис. 2).

Плоскі композиції мають 3 основні види:

1. Відкрита (композиції, елементи яких перетинають границі композиційного поля) – планування архітектурного об'єкта в рамках стін.
2. Закрита (найбільш складні елементи композиції не торкаються границь композиційного поля) – проектування в рамках ділянки.
3. Килимова (композиція, в якій елементи торкаються границь композиційного поля, але мінімум ритмічно (метрично) повторюються) – районна забудова.

Для реалізації основ композиційної творчості та накопичення у студента-архітектора «композиційного досвіду» правомірним буде звернення до вправ, що дають вирішувати тільки композиційні завдання, не пов'язані з обмеженнями, що стосуються саме архітектурного проектування конструкції, технології, матеріали, функціональні обмеження тощо.

Світ будь-якого художнього твору, чи він предметний, чи безпредметний (змістовний чи беззмістовний) – підпорядковується загальним внутрішнім композиційним закономірностям, тож цілком закономірним для розвитку композиційного відчуття буде звернення до безпредметних (абстрактних) композицій.

Абстракція (від. лат. *abstractio*) відвернення, форма пізнання, заснована на уявному виділенні існуючих властивостей та зв'язків предмета, відхиленні від інших поодиноких його властивостей та зв'язків.

Абстракція – відвернення від матеріальної оболонки речей, зашифрує та залишає мости між предметністю та безпредметністю (В.В. Кандинський), віддаляється від матеріальної оболонки речей, залишає деякі спогади про них або далекі асоціації. Навіть в тих випадках, коли композиція сприймається безпредметною, в ній залишається віддалений зображальний підтекст. Гублячи конкретність, пластична подія отримує нову якість загальності.

Абстракція, будучи відокремленим виразом суб'єктивних й глибоко особових моментів композиційної творчості, є виразом «інтуїтивної гармонії» (Ле Корбюзьє), сприяє розвитку художнього мислення та створює умови для активної творчої діяльності.

Абстрактна композиційна творчість дозволяє виділити, теоретично сформулювати та практично використати в учбовому процесі композиційні принципи, абстраговані від особових умов, проте безпосередньо діючи.

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ТА СТРУКТУРА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Учбова програма першого курсу підготовки студента-архітектора включає в себе певну кількість тем:

Тема №1. *Структурний план площини. Точки зорової рівноваги на площині*

Необхідно звернути увагу на досить важливий психологічний аспект сприйняття абстрактних композицій на площині. Німецький мистецтвознавець початку ХХ ст. Г. Вельфлін, а потім Р. Архейм, розглядаючи твори живопису, звернули увагу на різність сприйняття і навіть значення зображення залежно від розташування елементів в композиційному полі. Р. Архейм віділив точки зорової рівноваги в полі композиції, тобто місця для найкращого розташування головного елемента твору, а також зони для найкращого розташування другорядних елементів залежно від їхніх характеристик (рис. 3).

Тема №2. *Правила групування*

Розмірковуючи над властивостями оточуючого нас всесвіту, природи, можна помітити, що групування за різноманітними ознаками як в рослинному, тваринному, так і в соціальному світі є невід'ємною частиною його існування. Рослини, тварини групуються за класом, люди – за етнічними ознаками, інтересами тощо. Через це правила групування в композиції певним чином відображують об'єктивні закони, існуючі в оточуючому нас світі. До основних способів групування належить групування за характером, розміром, напрямком, впізнаваністю (рис. 4).

Тема №3. *Ритм. Види ритму*

Одним із найважливіших засобів організації композиції є інтервали між елементами. Виділяють три основних випадки взаєморозташування елементів композиції: ритмічний ряд, в формуванні якого беруть участь елементи та інтервали між ними у вигляді геометричної, арифметичної та гармонічної прогресій; метричний ряд (частковий випадок ритмічного), заснований на взаєморозташуванні елементів з рівними інтервалами; метроритмічний ряд, поєднуючий якості двох попередніх типів ритму (рис. 5. а, б).

Тема №3. *Способи зупинки ритму*

Для того, щоб композиція була цілісною, елементи, що знаходяться в ритмічному ряді, в композиційному полі повинні мати явно виражене

завершення ряду (або початок). В іншому випадку, композиція перетворюється на частину візерунка (вирваний шматок цілого), який невідомо, де закінчується. Завершення ритмічного ряду може виступати в декількох виглядах – крайовий елемент, форма, зустріч ритму з контритмом, зупинка вертикального ритму горизонтальним (рис. 6).

Тема №4. Пропорції

В більшості випадків, пропорції визначають співвідношення за числовою величиною та геометричними параметрами елементів композиції. У відповідності до математичної природи понять, для створення пропорцій необхідно два або декілька взаємопов'язаних співвідношень. Для архітектора такі співвідношення важливі не в числовому вираженні, а в застосуванні геометрії елементів композиції. Пропорційні відношення повинні відповідати вимогам гармонії в композиції – поєднанню одноманітного та різноманітного, що так необхідно для естетичної дійсності (рис. 7).

Тема №5. Симетрія. Види симетрії

Симетрія – основоположна властивість оточуючого нас світу. Це розташування однакових елементів і відстаней між ними відносно лінії, площини, точки. В природі нескінченна кількість різноманітних видів симетрії. Лише в кристалографії налічується більш ніж 200 її видів. Для архітектурної творчості достатньо використання обмеженої кількості її видів. Із найчастіше уживаних виглядів симетрії в архітектурі є дзеркальна симетрія, дисиметрія, антисиметрія, симетрія переносу (повороту/гвинтова) (рис. 8).

Тема №6. Асиметрія

В композиційній творчості, як і в природі, широкий розвиток отримала порушена симетрія – асиметрія. Відсутність математичної точності в розташуванні елементів композиції сприяє та надає їй більшої художньої виразності. В асиметричних композиціях відношення між елементами визначаються більш складними та різноманітними закономірностями, що засновані на інтуїції та композиційному відчутті. Умовно можна виділити асиметрію на основі важеля, килимову, на основі зорової рівноваги за направленістю (рис. 9).

Тема №7. Домінанта

Домінанта (від лат. *Dominans, dominantis* – пануючий) – суть композиційної ідеї, основна ознака або основоположний елемент твору. В плоскій композиції є основним та найбільшим елементом композиції. Як правило, наявність домінанти в композиції робить композицію контрастною. Виділяють домінанту із окремих елементів, за формою,

тоном, ту, що виходить за границі композиційного поля, комбіновану (рис. 10).

Тема №8. Акцент

Акцент (від лат. *Accentus* – наголос) – виділення, знак, котрим відмічається наголос, що підкреслює важливість його знаходження в композиційному полі. Є найменшим елементом композиції. Акцент, як і домінанта, не можуть виступати у великій кількості. Існують композиції, в яких можуть бути присутніми як акцент, так і домінанта, але створити гармонійну композицію, в якій є 2 головних елемента, що не сперечаються, дуже складно. Тому на початковому етапі робочі композиції будуються за принципом єдиного головного елемента. До основних видів акценту належать акцент за тоном; із окремих елементів; на продовженні форми; комбінований (рис. 10).

Тема №9. Засоби акцентуації в ряду подібних елементів

В архітектурній композиції, а також проектуванні часто виникають проблеми з вирішенням повторюваності елементів, – що призводить до монотонності ритмічного ряду. Для підвищення виразності такої композиції, звільнення від монотонності існує декілька варіантів вирішення таких проблем. Вони засновані на здатності зорового сприйняття – фіксуванні зору людини на елементі, що вирізняється або порушує загальну систему композиції (рис. 11).

Тема №10. Колір, тон, фактура

Колір – одна із візуальних характеристик оточуючого світу, що активно сприймається людською свідомістю. Колір – це засіб впізнання світу, формування зорово та емоційно розфарбованих образів. Такі образи дають об'єктивно важливу інформацію стосовно середовища, що впливає на біологічний та психологічний стан людини, колі як одне з композиційних засобів підкорюється іншим, вищеописаним, але здатним кардинально змінити відчуття людиною композиційної картини. За допомогою кольору можна змінити стан композиції (контрастний, нюансний, контрастно-нюансний). В чорно-білому варіанті композиції колір виступає як тонова характеристика (рис. 12).

Тема №11. Підсумкова композиція

Підсумкова авторська композиція як результат засвоєних на практичних заняттях основних засобів плоскої архітектурної композиції виконується як творча композиція на вибрану студентом тему, із застосуванням вивчених композиційних засобів. Додатковою умовою є застосування рельєфу, тобто вираження композиційних засобів в композиції з мінімальним рельєфом – створення саме фронтальної архітектурної композиції (рис. 13).

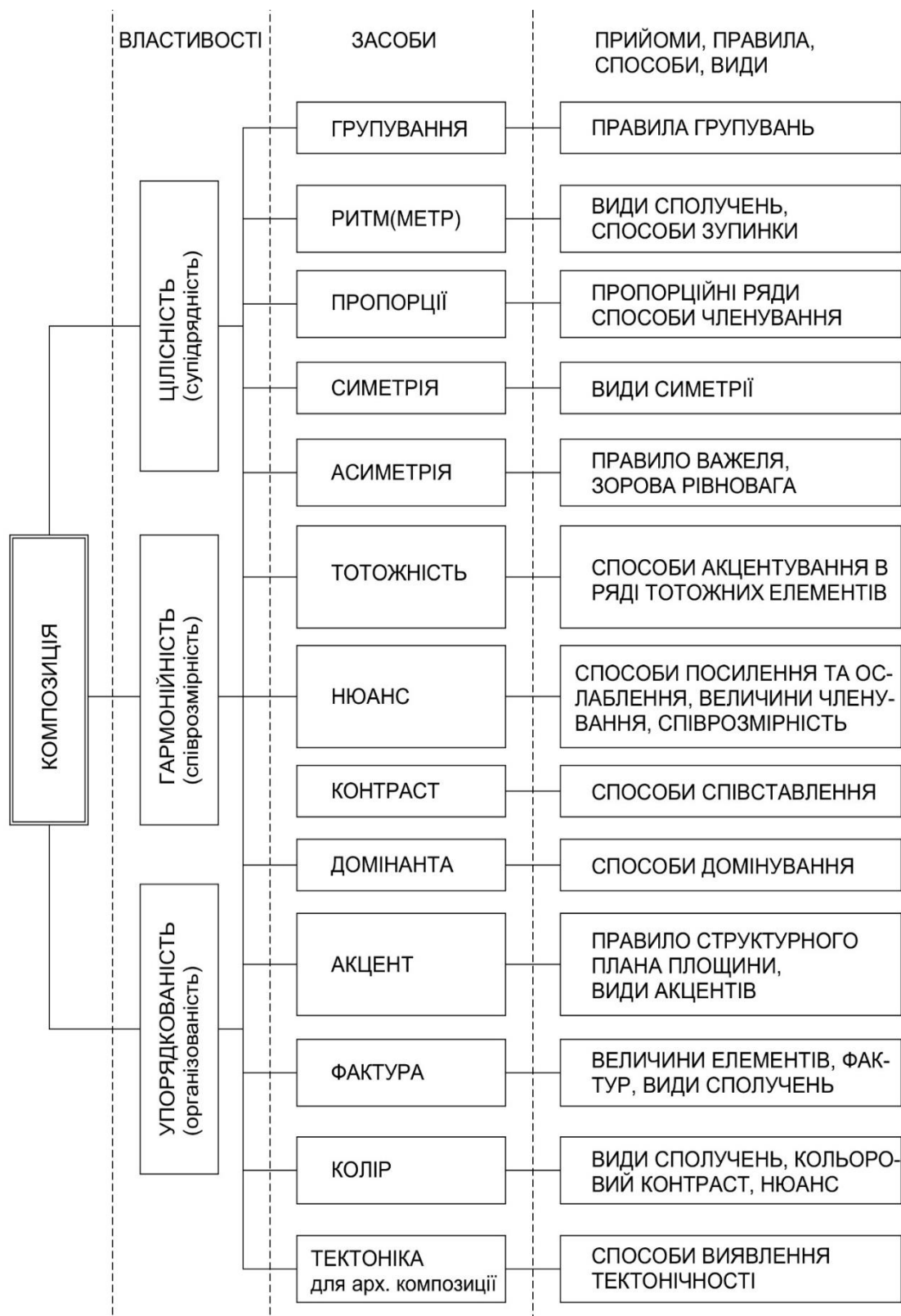
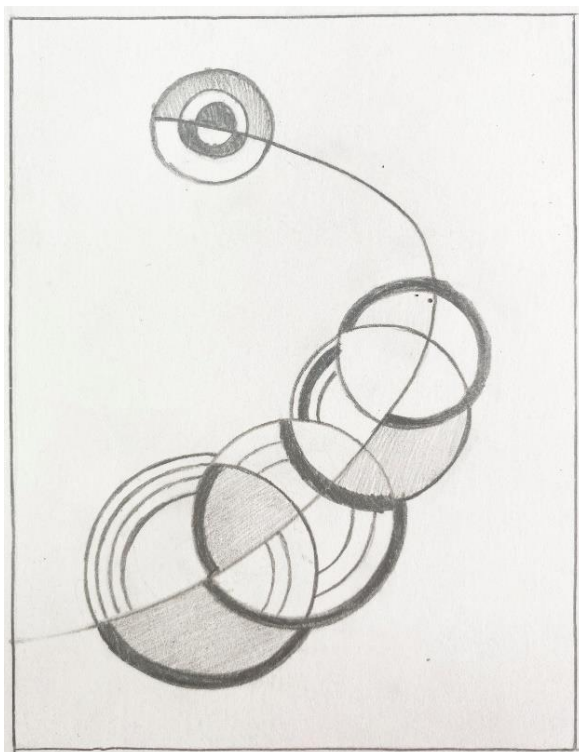

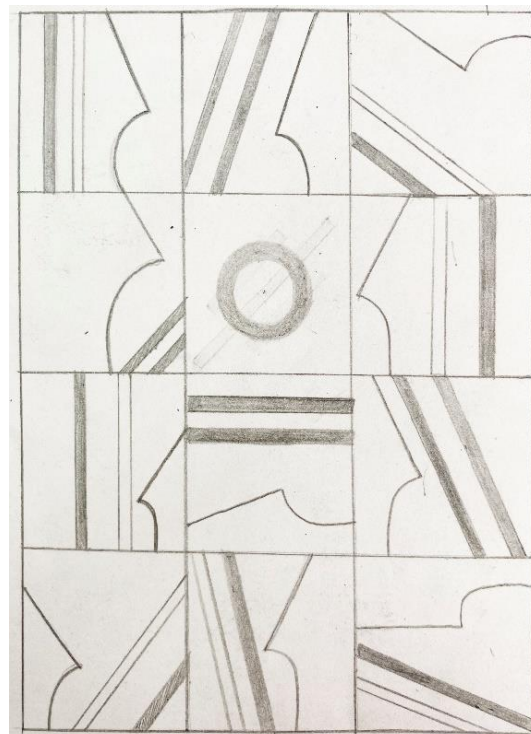
Рис. 1 СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОНЯТЬ

Відкрита композиція

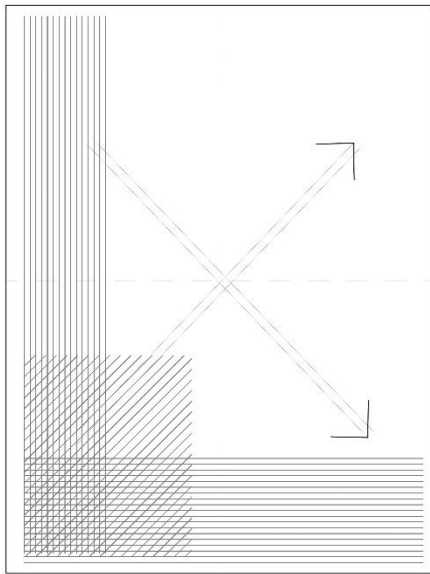
Закрита композиція

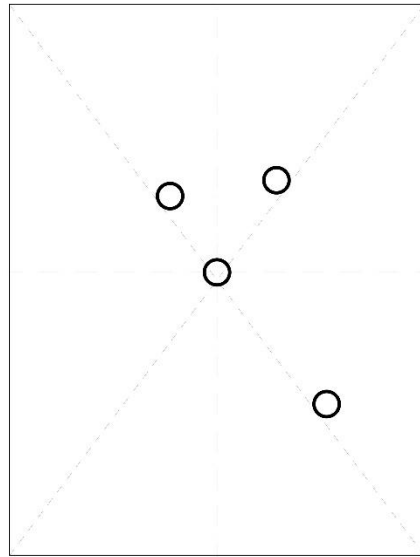
Килимова композиція

Рис. 2 ВИДИ ПЛОСКИХ КОМПОЗИЦІЙ

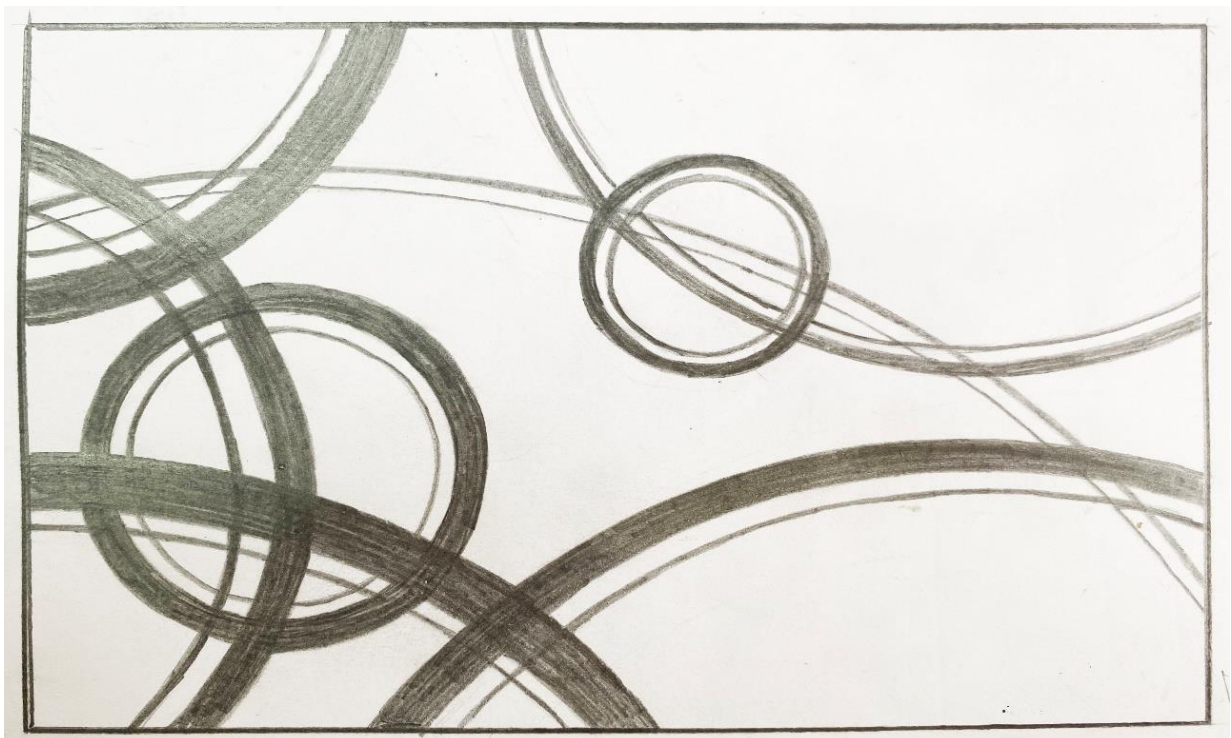
ТЕМА №1

- "інформаційно насичена" частина площини
- "важка" частина площини
- "активна" частина площини

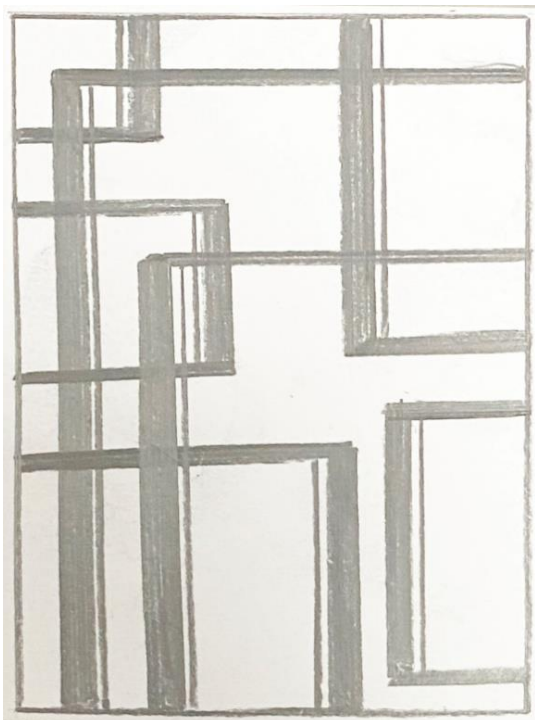
- точки зорової рівноваги композиційного поля

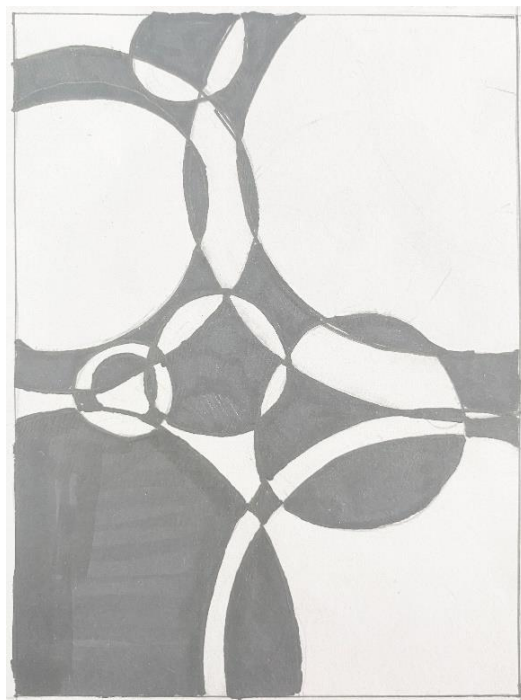
Приклад візуального відображення

Рис. 3 СТРУКТУРНИЙ ПЛАН ПЛОЩИНИ

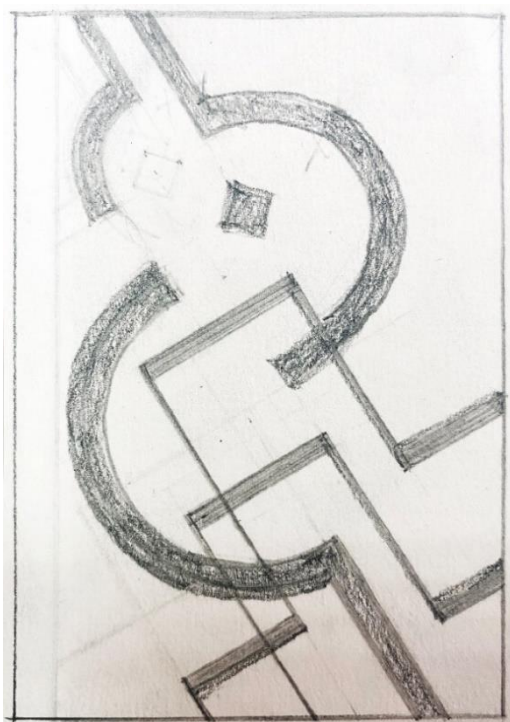
ТЕМА №2

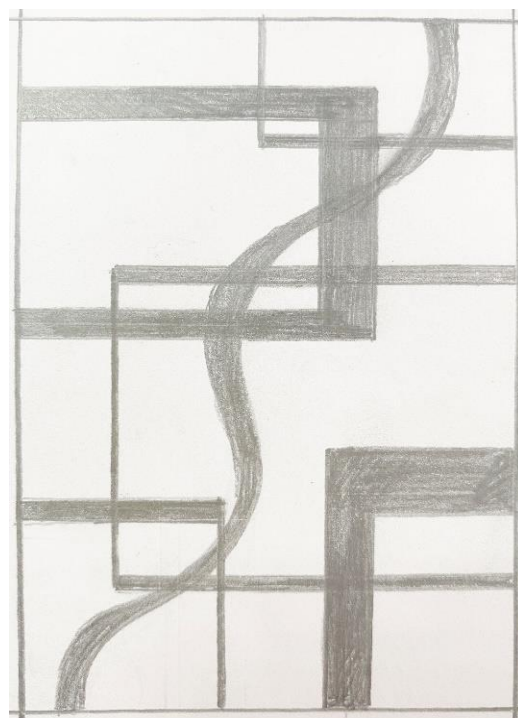
За близькістю та спорідненістю

За близькістю але різним розміром

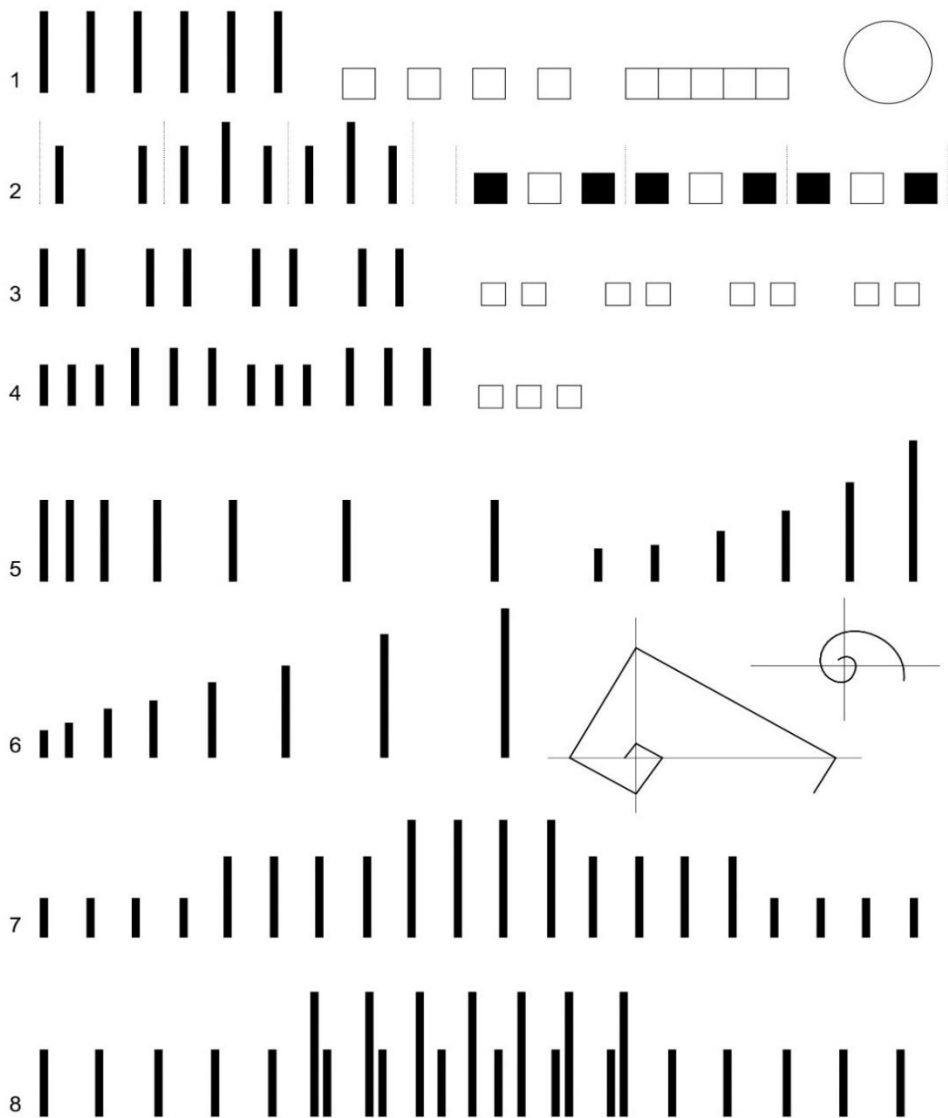
За напрямком

На контрасті

Рис. 4 СПОСОБИ ГРУПУВАННЯ

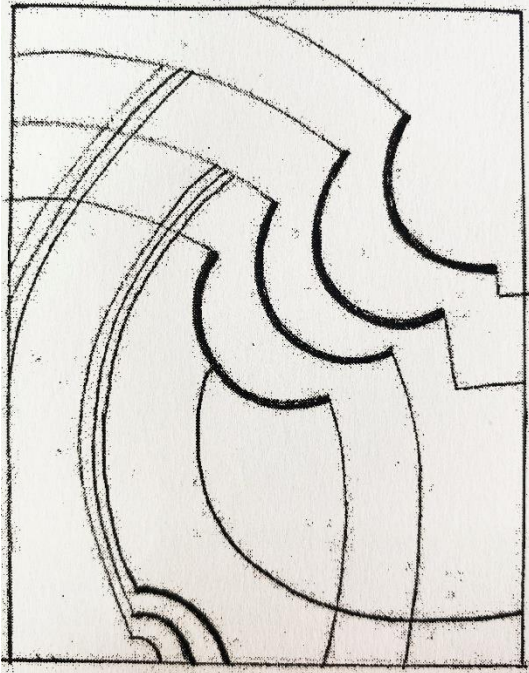
ТЕМА №3

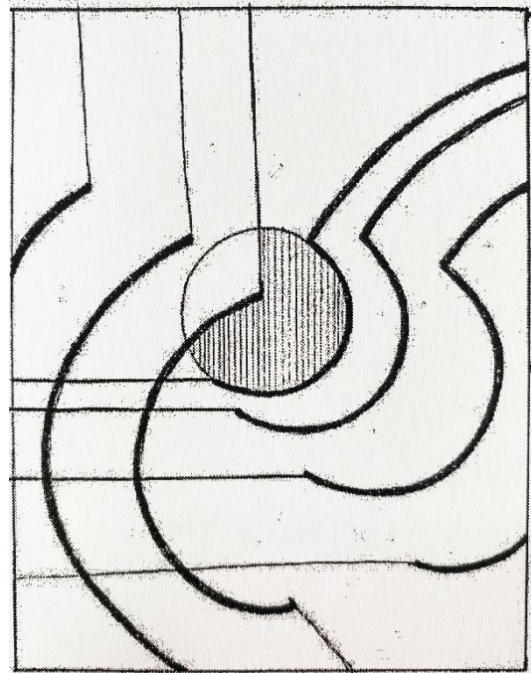
1. Метричні ряди з інтервалами та без інтервалів.
2. Метричні ряди з чередуванням елементів двох видів.
3. Метричні ряди з чергуванням нерівних інтервалів між рівними елементами.
4. Метричні ряди з чергуванням нерівних інтервалів та нерівних інтервалів.
5. Ритмічні ряди рівних елементів, повторюваних на зростаючих інтервалах, і ритмічний ряд із зростаючими величинами форм та інтервалів.
6. Ритмічні ряди зі зростаючими величинами форм та інтервалів.
7. Ритмічний ряд, освічений поєднанням метричних рядів.
8. Ритмічний ряд, освічений накладанням двох метричних рядів

Рис. 5, а ВИДИ РИТМО-МЕТРИЧНИХ СПОЛУК (див. також стр. 15)

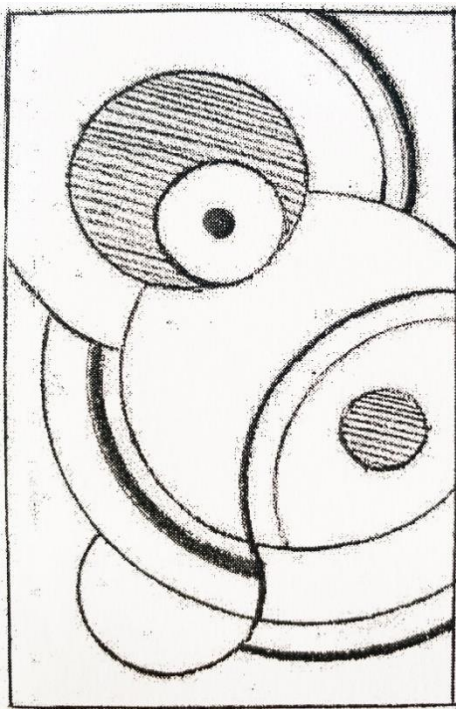
ТЕМА №3

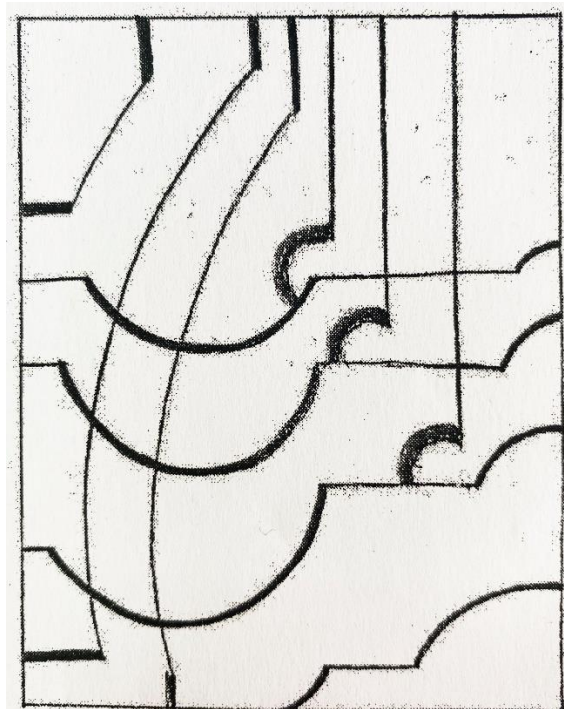
Метричні ряди з рівними інтервалами

Ритмічні ряди зі зростаючими елементами та інтервалами

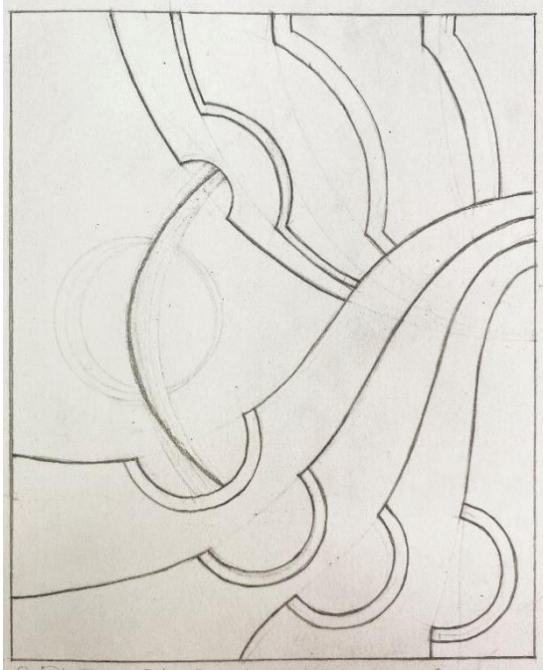
Сполучення нерівних інтервалів та елементів

Ритмічні ряди з елементами, що повторюються на різних інтервалах

Закінчення. Рис. 5 ВИДИ РИТМО-МЕТРИЧНИХ СПЛУК

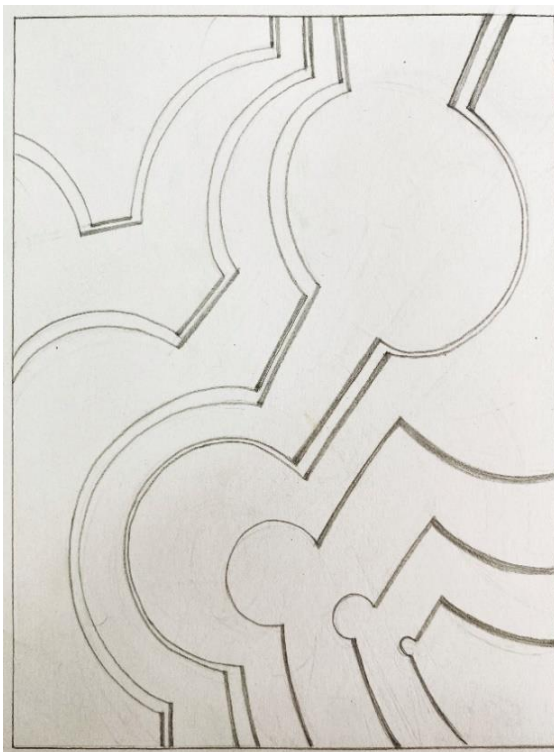
ТЕМА №4

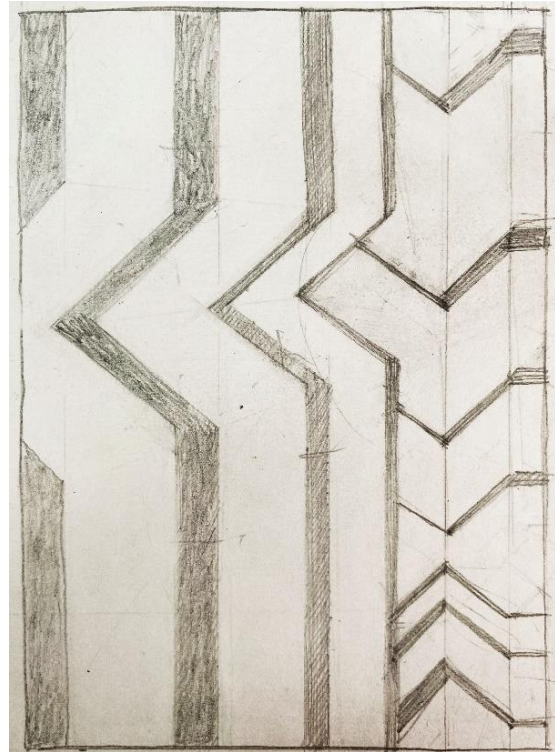
Метричні ряди з рівними інтервалами

Ритмічні ряди зі зростаючими елементами та інтервалами

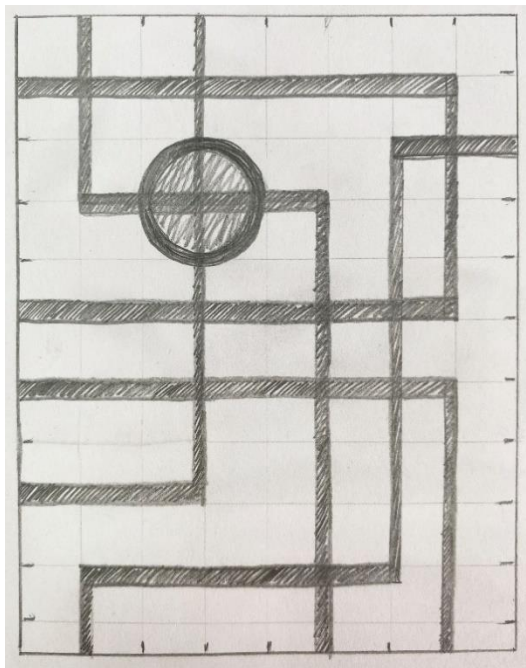
Сполучення нерівних інтервалів та елементів

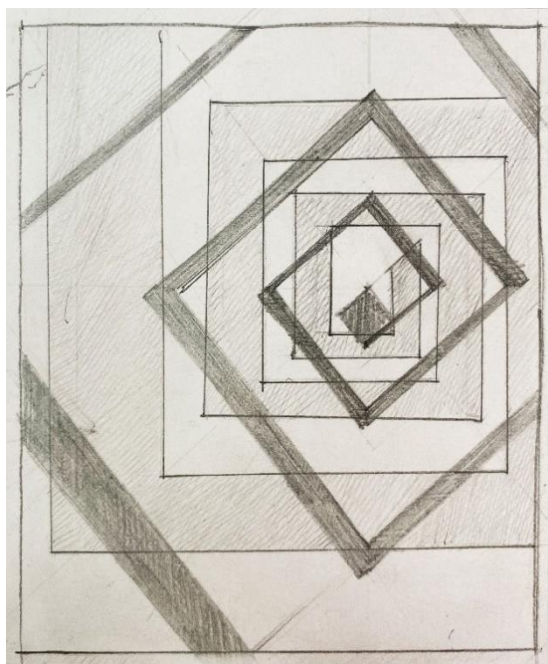
Ритмічні ряди з елементами, що повторюються на різних інтервалах

Рис. 6 СПОСОБИ ЗУПИНКИ РИТМА

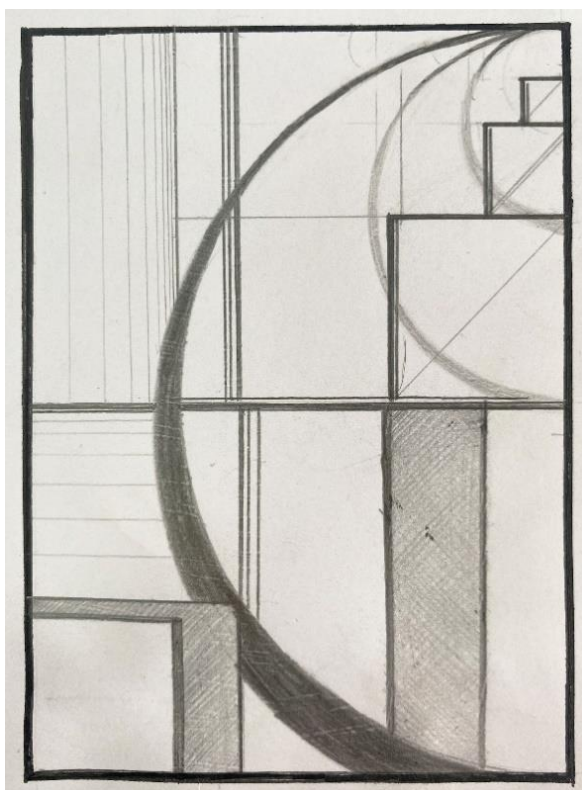
ТЕМА №5

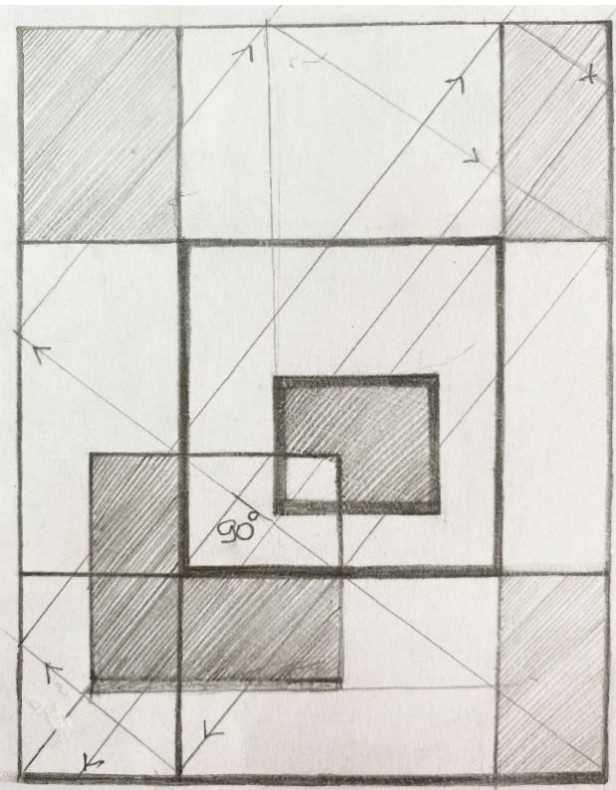
Арифметична прогресія

Геометрична прогресія

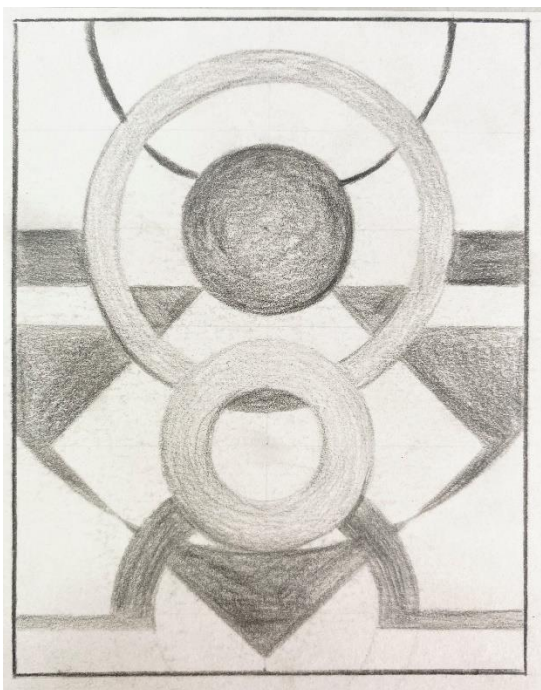
Відношення 1:2

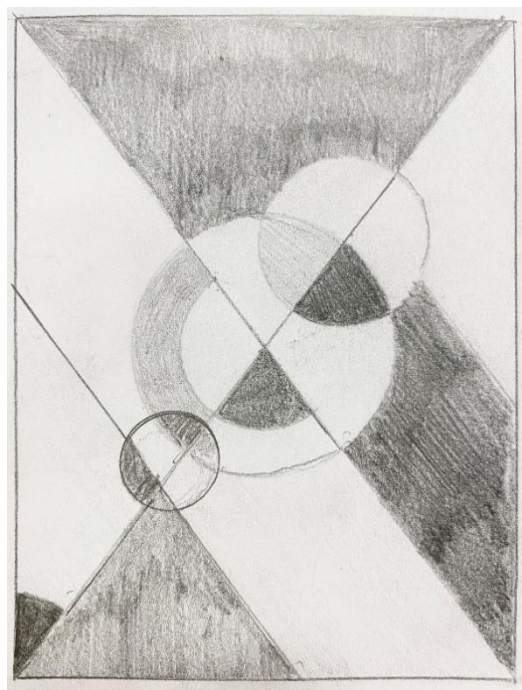
Пряма та зворотна пропорція

Рис. 7 ПРОПОРЦІЇ

ТЕМА №6

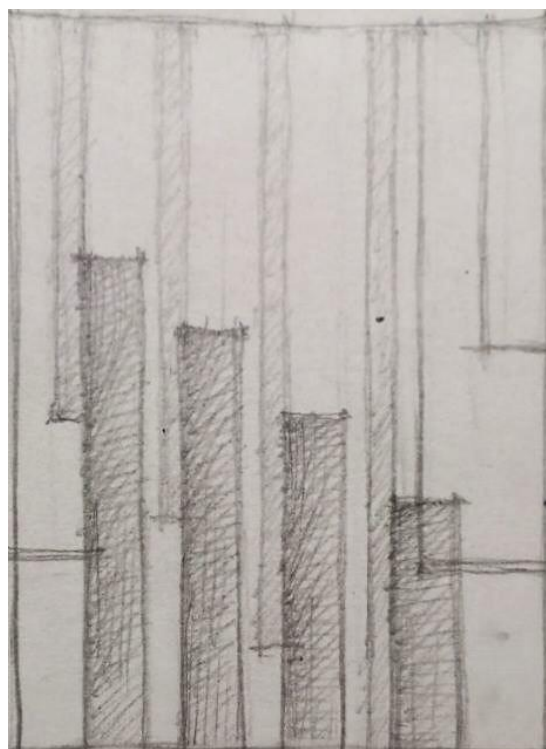
Дзеркальна симетрія

Дисиметрія

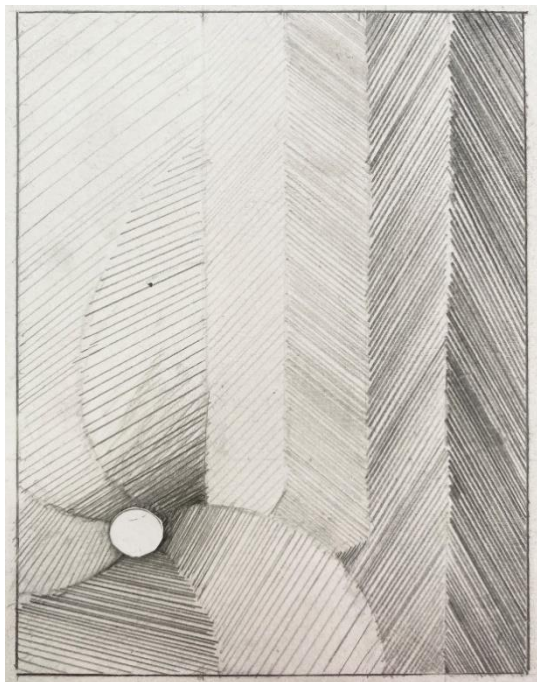
Антисиметрія

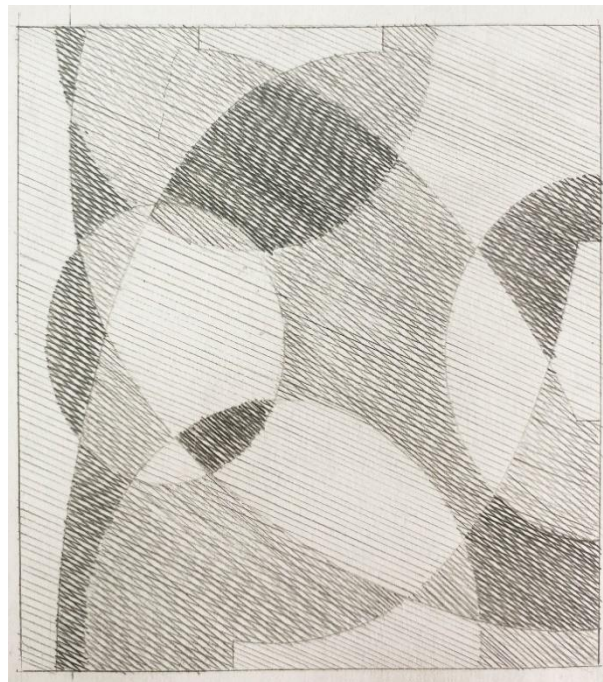
Симетрія переносу
(аналог гвинтової симетрії)

Рис. 8 ВИДИ СИМЕТРІЇ

ТЕМА №7

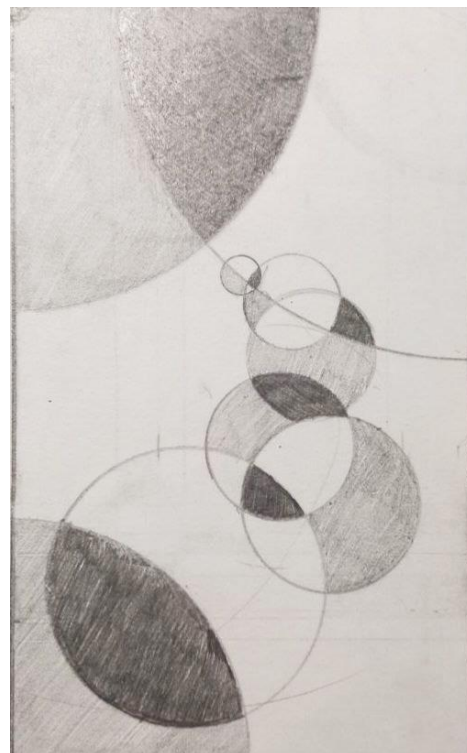
На підставі правила важеля

Килимова

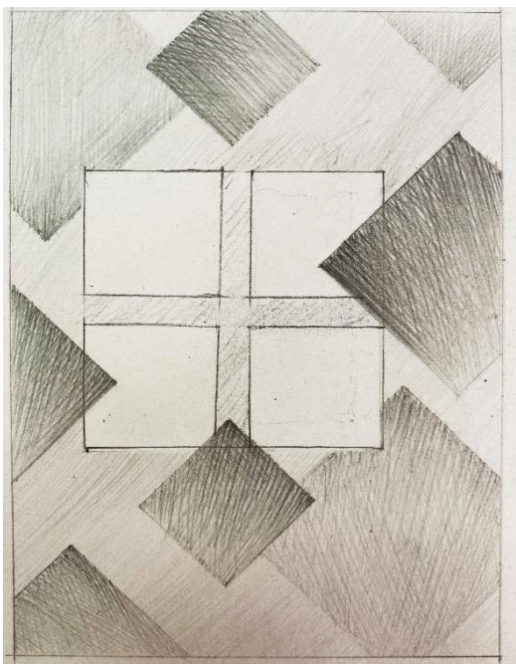
На підставі зорової рівноваги

За направленням

Рис. 9 АСИМЕТРІЯ

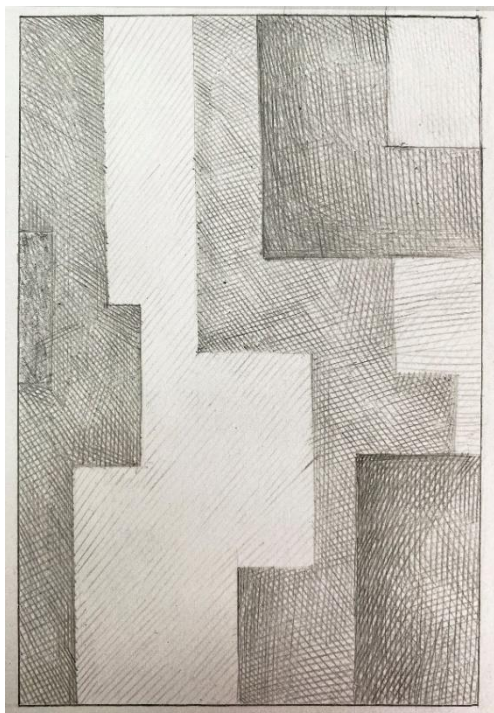
ТЕМА №8

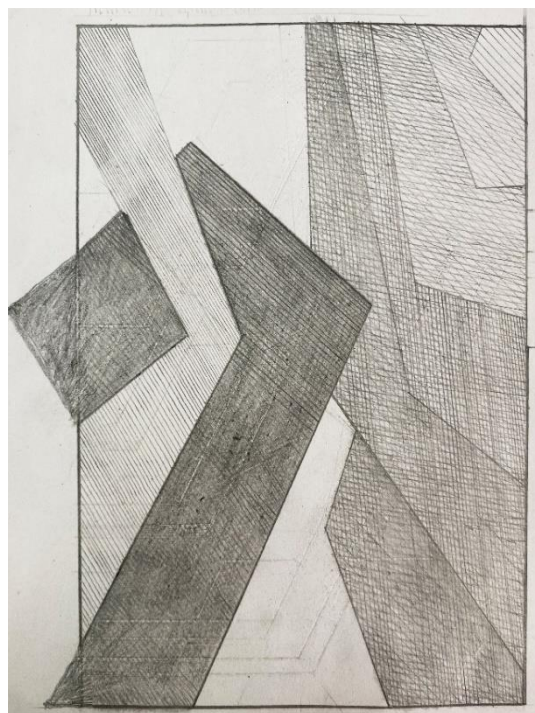
Із окремих елементів

За формою

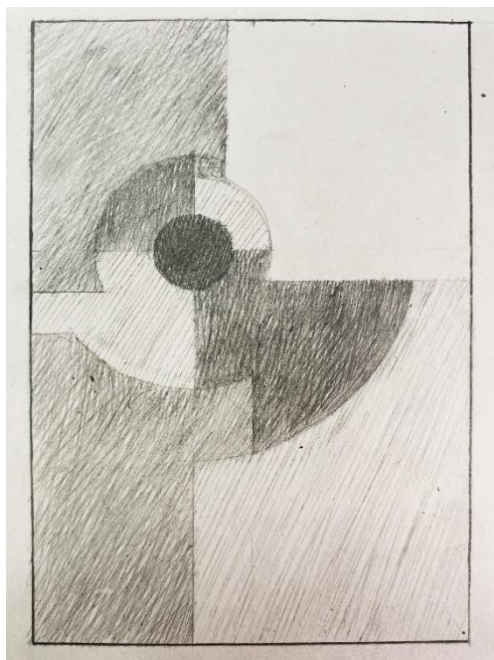
За тоном

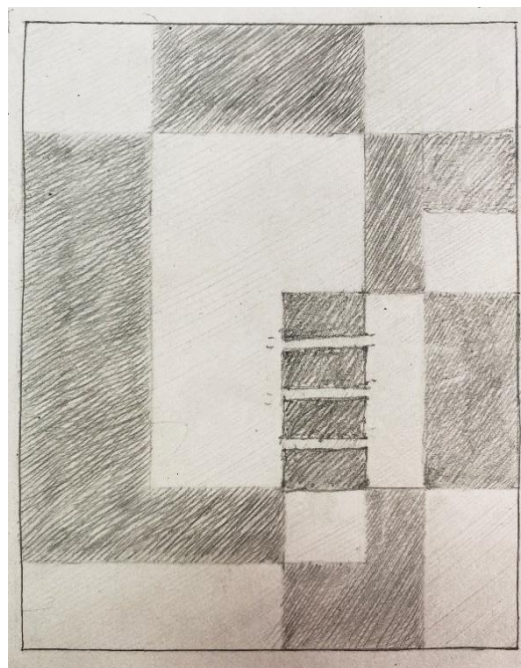
Комбінована (за тоном та та, що виходить за границі композиційного поля)

Рис. 10 ДОМІНАНТА

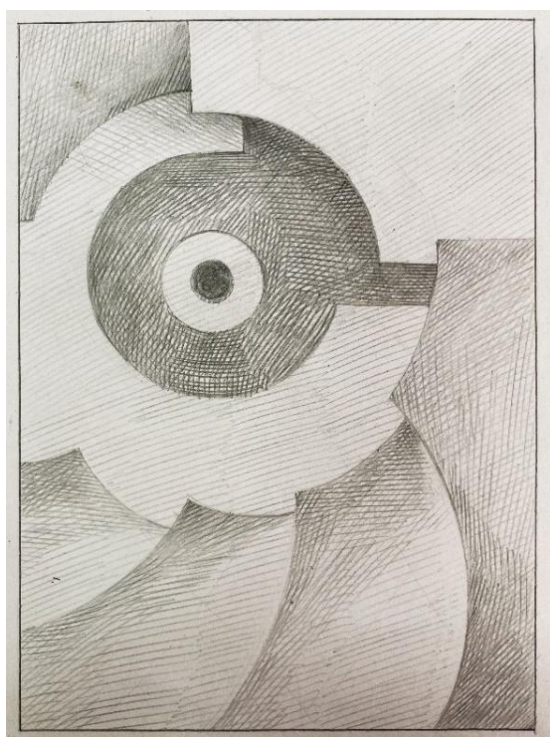
ТЕМА №9

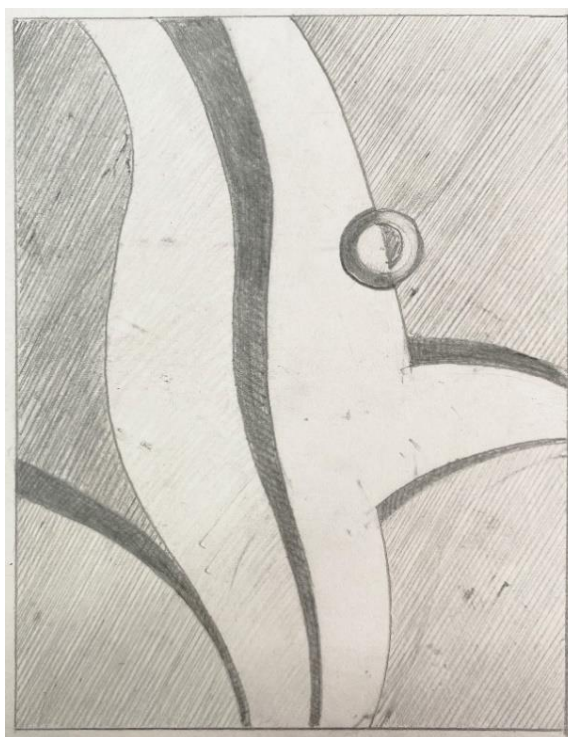
За тоном

Із окремих елементів

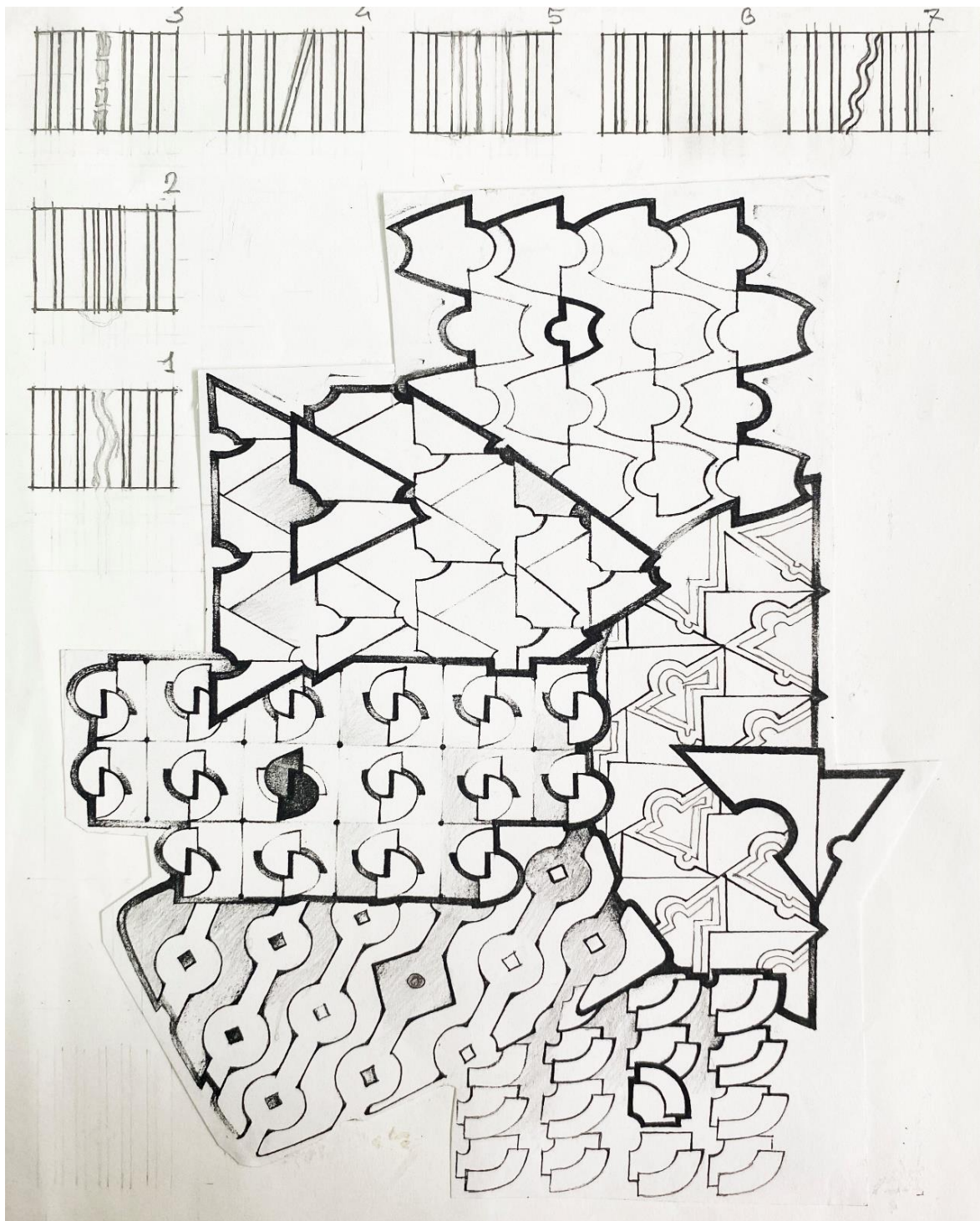
На продовженні форми

Комбінований

Рис. 11 АКЦЕНТ

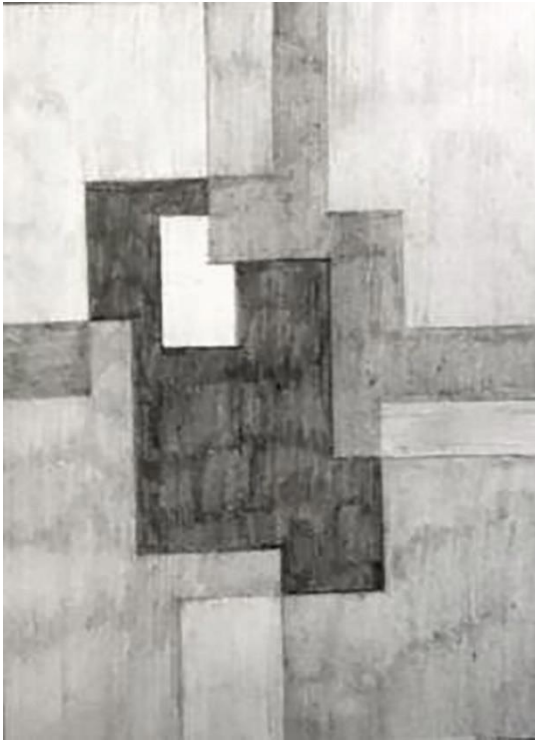
ТЕМА №10

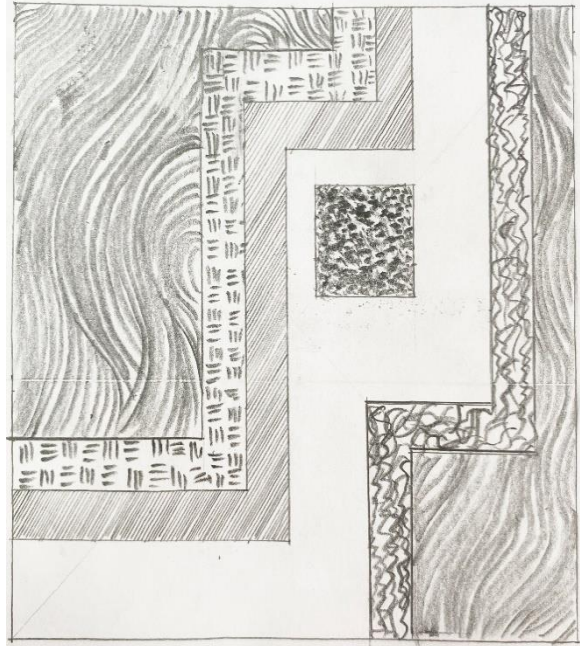
1. Заміна	5. Збільшення
2. Об'єднання	6. Зменшення
3. Членіння	7. Комбінування
4. Поворот	

Рис. 12 ЗАСОБИ АКЦЕНТУАЦІЇ В РЯДУ ОДНАКОВИХ, АБО ТОТОЖНИХ ЕЛЕМЕНТІВ (РУЙНУВАННЯ МОНОТОНОСТІ)

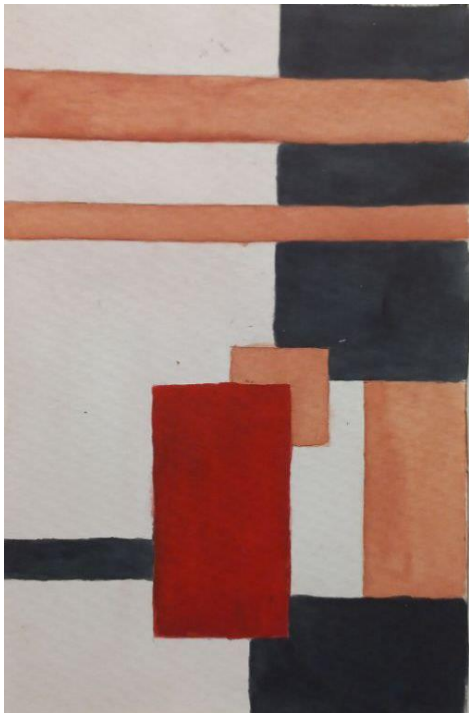
ТЕМА №11

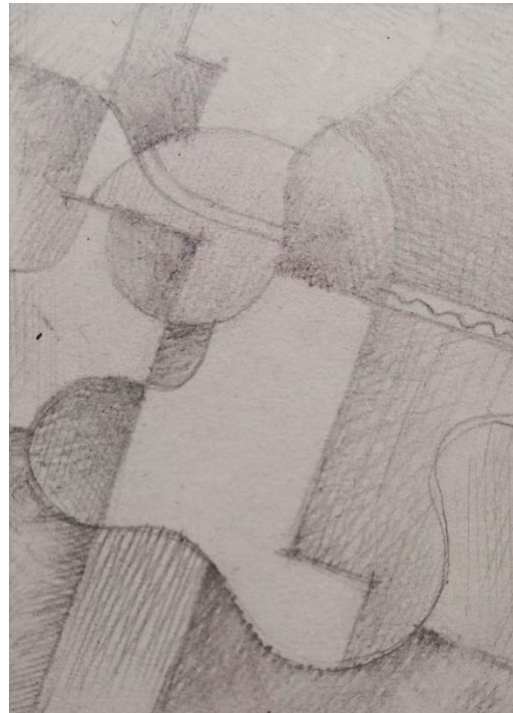
Композиція контрастна за тоном

Композиція контрастна за фактурою

Композиція контрастна за кольором

Композиція нюансна за тоном

Рис. 13 КОЛІР. ТОН. ФАКТУРА

ТЕМА №12

№1

№2

№3

№4

Рис. 14 РЕЛЬЕФ ПЛОСКОЇ КОМПОЗИЦІЇ

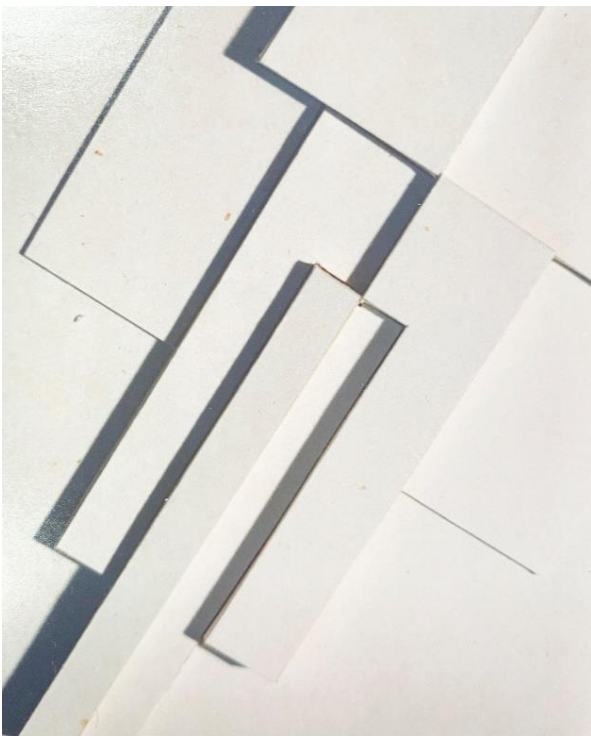
ТЕМА №12

№5

№6

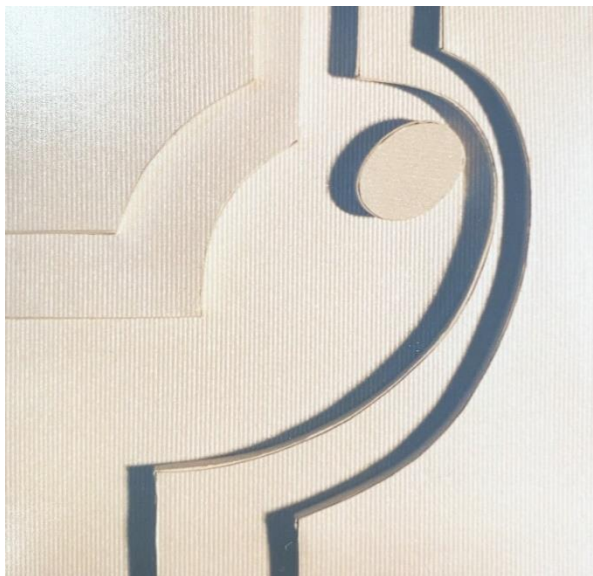
№7

№8

Рис. 15 РЕЛЬЕФ ПЛОСКОЇ КОМПОЗИЦІЇ

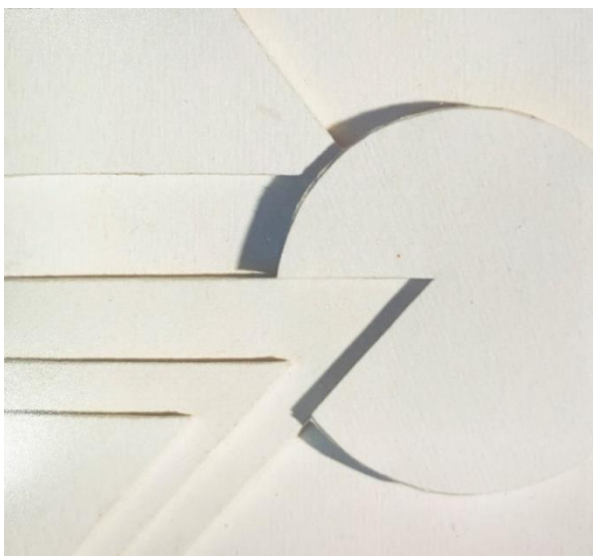
ТЕМА №12

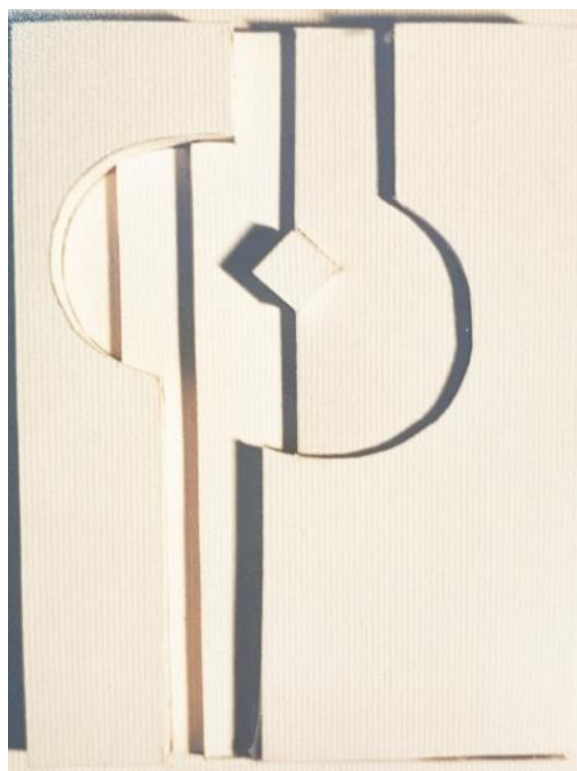
№9

№10

№11

12

Рис. 15 РЕЛЬЕФ ПЛОСКОЇ КОМПОЗИЦІЇ

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основний:

1. Основы архитектурной композиции и проектирования. (Под общей редакцией док. иск. А.А.Тица). – Киев : Высша школа, 1976 – 255 с.
2. *Иконников А.* Основы архитектурной композиции/ А. Иконников, Г. Степанов. – Москва : Искусство, 1971. – 224 с.
3. *Араухо И.* Архитектурная композиция/ И. Араухо. – Москва : Высшая школа, 1982. – 207 с.
4. *Стасюк Н.Г.* Основы архитектурной композиции : учебное пособие. Издание второе/ Н.Г. Стасюк, Т.Ю. Киселева, И.Г. Орлова. – Москва : Архитектура-С, 2004. – 95 с.
5. *Араухо Й.* Архитектурная композиция. – Москва : Высшая шк., 1982. – 208 с.
6. Архитектурное черчение : справочник /под ред. Д.И. Ткача. – Киев : Будівельник, 1991. – 272 с.
7. *Волкотруб И.Т.* Основы комбинаторики в художественном конструировании : учебное пособие. – Киев : 1986. – 159 с.
8. *Волкотруб И.Т.* Основы художественного конструирования. Моделирование материалов и биоформ. – Киев, 1982.
9. *Иконников А.В.* Функция, форма и образ в архитектуре/ А.В. Иконников. – Москва : Стройиздат, 1986. – 287 с.
10. Композиция в современной архитектуре (под редакцией Л.И. Кирилловой, И.А. Покровского, И.Е. Рожина). – Москва : Стройиздат, 1973. – 283 с.
11. *Шаповал Н.Г.* Прикладна теорія архітектурної композиції : навчальний посібник/ Н.Г.Шаповал. – Київ : КНУБА, 2000. – 370 с.
12. *Калініченко О. В.* Композиція авт.-уклад. Національний авіаційний ун-т. – Київ : НАУ, 2007. – 39 с.
13. *Касьян Т. К.* Композиція : навч.-метод. посіб. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. – 88 с.
14. *Кириченко М. А.* Основи образотворчої грамоти. 2-е вид., перероб. і доп. / М.А. Кириченко, І.М. Кириченко. – Київ : Вища школа, 2002. – 190 с.
15. *Костенко Т. В.* Основи композиції та тримірного формоутворення. – Харків : ХДАДМ, 2003. – 256 с.

16. *Михайленко В. Є.* Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення) : навч. посіб. для студ. вузів. / В. Є. Михайленко, М. І. Яковлев. – Київ : Каравела, 2004. – 304 с.
  17. *Савчин Г. В.* Композиція : тексти лекцій. / Г. В. Савчин, О. І. Никорак. – Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 66 с.
  18. *Сидор М.Б.* Вивчення формату як засобу творчого рішення зображень. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2009. – 48 с.
  19. *Сидор М. Б.* Основи грамоти з образотворчого мистецтва : словник термінів. – Дрогобич, 2006. – 78 с.
  20. *Урсу Н. О.* Теоретичні основи композиції : навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей. – Кам'янець-Подільський, 2004. – 62 с.
  21. *Хмельовський О.* Композиція. – Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2005. – 408 с.
  22. *Яремків М. М.* Композиція : творчі основи зображення : навч. посіб. для вищих навч. закл. освіти 1-2 рівня акредитації. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 112 с.
- Допоміжний:*
1. *Печенюк Т.* Кольорознавство. – Київ : Видавництво «Грані-Т», 2009. – 192 с.
  2. *Пічкур М.* Композиційна схема та її види. – Мистецтво та освіта, 2006. – № 2. С.41 – 44.
  3. *Туманов І. М.* Рисунок, живопис, скульптура : теоретико-методологічні основи комплексного навчання. – Львів : Аверс, 2010. – 496 с.
  4. *Щербіна В.* Конструктивна система художньої композиції. – Мистецтво та освіта, 2002. – № 4. – С.2 – 7.

Навчально-методичне видання

АРХІТЕКТУРНА ФРОНТАЛЬНА КОМПОЗИЦІЯ

Методичні рекомендації
до виконання практичних робіт
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»
галузі знань 19 «Архітектура та будівництво»

Укладачі: **Кедровський** Петро Павлович;
Кантаурова Надія Анатоліївна;
Кедровська Ія Петрівна

Випусковий редактор *Л. С. Тавлуй*

Комп'ютерне верстання *К. А. Мавроді*

Підписано до друку 2024. Формат 60 x 84_{1/16}

Ум. друк. арк. 1,63. Обл.-вид. арк. 1,75.

Електронний документ. Вид. № 193/III-24

Видавець і виготовлювач:

Київський національний університет будівництва і архітектури

Проспект Повітряних Сил, 31, Київ, Україна, 03037

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 808 від 13.02.2002

